

quamvis ergo promissiones temporalium diserte exprimerent; simul tamen immunt, dicta sua esse recondita, et alio, quam verba praeferant, sensu intelligenda, testante S. AUGUSTINO: « quando felicitatem temporem agebant, æternam veram et præferendam intelligebant; et istam ministrabant in mysterio, ut illam consequerentur in præmio. » Epist. 140. n. 5.

Si, ut Theistis placet, humana sacrificia habebantur inter Judæos; ecce tales victimæ idolis gentium toties, sed numquam Deo Israel oblatae fuerunt? Exemplum ABRAHÆ quam est impertinens? Nonne expresso Dei jussu excitatus obtulit filium, sed fide plenus nec dubitans: « Quia et a mortuis suscitare potens est Deus? » qui cum post expertam Abrahæ fidem ac obedientiam suppeditaverit aliam victimam, satis declaravit, nullo modo sibi gratas esse humanas victimas, illudque præceptum unice ad obedientiae probationem pertinuisse. JEPHTE si (quod credibile non est) filiam obtulit in holocaustum, ingratam Deo victimam obtulit contra Legis præceptum: videlicet Deut. XII. 31. Psalm. CV. 37. Ezech. XVI. Isaï LXVI. 3.

At verior sententia illa verba, *et fecit, sicut voverat*, intelligit de consecratione, non de immolatione filii ita, ut particula ET juxta Hebraicum habeat vim disjunctivi hoc sensu: *erit Domino; vel offeram illud in holocaustum*: nempe si ejusmodi fuerit, quod sic offerri rite queat. Ita JOSEPHUS, David KIMCHI et alii. Circa illam oblationem Leviticam omnem tollunt difficultatem Lectio LXX, et plures aliae versiones: *omnis consecratio, que offertur ab homine, non de vel ex homine*. Demum in Lege Deuteronomii de primis prædæ dandis Sacerdotibus et Levitis ne verbū quidem est de immolatione hominum.

SECTIO II.

RELIGIO JUDAICA CONTENTA IN LIBRIS V. T. VERE DIVINIS.

§ I. PRÆCOGNITA.

Testamentum idem est ac foedus seu pactum, quod æterna Majestas icit cum humano genere; et primum quidem per Mosen et Abrahamum, præmissionem continens non solum de bonis temporalibus et possessione terræ Chanaan, sed de æternis etiam per Messiam obtainendis. Extat hoc pactum in libris divinitus inspiratis expressum, quos inter ii VETUS TESTAMENTUM appellantur, quotquot de rebus divinis divina cum auctoritate ante Christi adventum pertractarunt, atque ab Ecclesia vel tum vel postea Sacro Canoni inscripti fuerunt. Est vero ea ævo nostro protervia incredulorum, ut sicut Pentateuchi, ita Librorum sacrorum omnium V. T. auctoritatem arrodant explodantque. Nimirum ut facilius suffodiant Christianæ Religionis fundamenta, eos libros, qui Christi et ejus Ecclesiæ figuræ, typos et vaticinia

præseferunt, ceu opera vel conficta, vel depravata, vel fabulosa impudenter exigitant. Hisce criminationibus sat, credo, fuerit, opponere testimonium omnium hominum et ætatum gravissimum, Religionem et politiam Judæorum vere Thearchicam, tam librorum, quam auctorum divinos characteres, doctrinæ in libris expressæ sanctitatem ac sublimitatem, demum miracula et vaticinia, sigilla divinitatis spectatissima.

§ II. THEMATA.

1. Libri V. T., qui Religionis Judaicæ divinitatem eloquuntur, sunt authentici ac vere divini.

PROBATIO. Pro aauthentia et theopneustia Librorum V. T. tot et tanta pugnant omnium ætatum, omniumque hominum, Judæorum, Christianorum, quin et Gentilium Scriptorum testimonia, quot et quanta pro nullo alio volumine, Xenophontis, Curtii, Livii, Suetonii, Taciti, aut cujuscumque nominis sit liber, proferre ausit ullus Theista. Inter Scriptores Ethnicos Berossus, Abydenus, Plutarchus, Lucianus, Pythagoras et Plato sua, quæ de Deo rebusque divinis meliora habent sensa, ex sacris Hebreorum libris deflorarunt, in quibus stili gravitatem cum simplicitate, rerum sublimitatem cum ingenuitate scriptorum, docentis vel inspirantis majestatem cum ornato prorsus admirabili nunquam non suspicerunt. Judæi et Christiani toto alias genere diversi circa divinitatem V. T. eosdem fovent sensus, eamdem reverentiam, eundem zelum, qui tantus semper exarsit in gente Judæa, ut suam Religionem iis libris contentam (quamvis dudum contemptui ac derisu expostam) sanguinis et vitæ adeo profusione tueri ac profitari etiamnum non recuset; indeque illud sit prodigio simile, quod collapsis fere omnibus Religionibus paganis (utrumque vis et auctoritas imperantium desit) illa Judæorum fere per omnes Mundi plagas in hunc diem perduret, nullis hominum artibus, nullis temporum injuriis, nullis aut promissis aut minis aut cædibus exterminanda. Undenam autem ista, nisi ex insita et innata omnium Judæorum animis persuasione de librorum (in quibus exarata est Lex et Religio Judaica) inspiratione ac divinitate?

Vide JOSEPHUM hic testem domesticum L. I. contra Appion.

Ac demum si foecundissima hæc lucidissimaque testium nubes neendum dissipet spissas tenebras incredulitatis; Christum, Apostolos, Sanctos Patres omnes Christianos, atque ipsosmet Hæreticos audiant minutus Philosophi! Nonne Christus, ut Messiam se probaret, multoties usus est oraculis Veteris Testamenti? Nonne Apostoli Christi, et Apostolorum discipuli et voce et calamo Veteris Testamenti per Novum Testamentum perfecti ac completi divinam auctoritatem prædicarunt? Nonne sanctissimi quique Patres et Doctores Ecclesiæ theopneustiam Scriptorum Veteris Testamenti identidem adstruebant, corum libros ceu divinos venerabantur, commentariis et homiliis illustrabant? Nonne Christiani omnes et credebant, et cum vitæ etiam periculo contra paganos defendebant Testimenti Veteris divinitatem, plerisque Hæreticis in idipsum conspirantibus?

His adde, quod libri et res gestæ exacte congruant temporibus, locis, usibus ac moribus tum Judæorum illius temporis, tum aliarum gentium; quod

Scriptores sacri mire concordent, quamvis tempore, aetate, ingenio et loco admodum discrepantes, quod referti sint Libri Veteris Testamenti signis et miraculis quam eximis tam indubitatis pro divina Scriptorum missione ac inspiratione; quod Vetus Testamentum abundet oraculis et vaticiniis, praesertim de Republica Judaica, nec non exterritorum imperiorum satis, aliisque eventibus remotissimis, minutissimis cum adjunctis; quae sicut nulla sagacitate praeosci poterant, ita ex spiritu vaticino predicta certissimo eventu fuerunt comprobata.

II. Doctrinæ in libris Veteris Testamenti puritas et sanctitas argumentum est probatissimum divinæ inspirationis.

PROBATIO. Scriptura sacra Veteris Testamenti unicum erat volumen illud, quod doctrinam sanam, puram et dignam Deo afflati Scriptoribus exhiberet eo tempore, quo omnes fere homines ad muta idola procumberent, quo sapientissimi gentilium a vero et justo aberrarent, quo tetrica caligo circa divina et celestia totum prope orbem obfuscaret. Ea quippe sola Veteris Testamenti Scriptura tam hominis lapsi misericordiam, quam hominis integri dignitatem ac felicitatem graphicè depingit: summi Entis summas perfectiones tam vivide exprimit, ut nescias, an plus reverearis potentiam Creatoris, quam admireris sapientiam, et bonitatem commovearis: negat aliud esse Numen, quam Ens sibi sufficiens, quod per se existens omnia sustinet, quod cœlum terramque immensitate compleat, quod futuras omnium temporum periodos scientia complectitur, quod cum summa æquitate res temperat humanas: docet hominem ad imaginem Dei factum, destinatum ad immortale ævum, in pietate et virtutis exercitatione positam esse hominis excellentiam: inculcat homini ceu præcipuum ejus officium, diligere Deum et solum Deum diligere: indicat causam, ob quam pie et juste viventibus in hoc seculo saepè collectandum sit cum gravissimis calamitatibus; et ob quam sit tam diversa hominum sors, divitum et pauperum, validorum et infirmorum, potentium ac depressorum miscella super terram: excitat in adversis ad Dei opem implorandam, qui unus possit ac velit e malis eruere: promittit, atque variis in figuris ac symbolis jamdum exhibit mittendum a Deo gentis humanæ Redemptorem, qui irato Numini faciat satis, qui nostræ infirmitatem naturæ sublevet, qui juvet celestibus auxiliis ea implere, quæ Deus mandat.

Quis autem unquam Philosophus Deum expressit tam magnifice? quis sapiens ethnicus originem, officia et finem hominis definit tam exacte? quis mortalium sine afflato divino de lapsu et reparatione hominis, de Mediatori Deo, et de divini Mediotoris satisfactione vel divinare potuit tam plena mysteriis, vere ineffabilia ac incomprehensibilia? Igitur doctrina. V. T. cum ab hominum ingenii excogitata non sit, nec esse possit; a sanctissimo Numinе orta sit, necesse est.

III. Scriptorum V. T. characteres authentiam ac theopneustiam V. T. luctulentissime monstrant.

PROBATIO. Moses, Samuel, David, Salomon, Daniel, Isaias, Jeremias quæ et quanta nomina, per omnium sane atatum ac gentium memoriam celebratissima! Duces, Reges, Prophetæ fuerunt omnium præstantissimi, in historia sue gentis versatissimi, politiae aequæ ac Religionis Judaicæ callentissimi, inter adversa et prospera Deo fidelissimi, a candore, simplicitate et mirifica consensione commendatissimi, a legatione divina, a patratis virtute divina miraculis, ab impletis exactissime prophetiis spectatissimi, a publica fide innumerabilium oculatorumque testimoniis (non semper faventium) Scriptores probatissimi, vere majora omni exceptione, dignissimaque omni reverentia ac fide organa divinitatis.

Qui ergo suam libris sacris V. T. fidem divinamque denegat auctoritatem; toti is antiquitati contradicit, spernit vaticinia, miracula explodit, omnes Judæ ac Israelis Reges, omnesque Prophetas personis accenset romanensis, auctores librorum ceu totidem impostores traducit, ipsos quoque libros Josephi et Philonis Judæorum, uti et plura opera Tullii, Salustii, Taciti et aliorum (qui de Republica et Religione, de templo, legibus et bellis Judæorum mentionem faciunt) ceu spurios partus a simili veterorum fallaci ingenio editos, nolit velit, aspernari debet.

Obj. I. Libri V. T. præsertim prophetic nullatenus divinitatem spirant; sive quoad scripturam, quæ undequaque diversa, jam humi repit, jam assurgit, jam tenuis est, jam sublimis, jam regia, jam pastoritia est; sive quoad res scriptas, quarum plurimæ pugnant cum Scriptura Apostolica, quæ dum prædicat Christum crucifixum et commendat cælibatum; illa maledictum pronuntiat, qui pendet in ligno, et maledictum, qui non suscitaverit semen in Israel; sive quoad personas, quas dilaudat (quamvis homines fuerint facinorosissimi) uti ABRAHAM, qui ex insana cupiditate prolis ancillam duxit uxorem, conjugé etiamnum superstite; et SARAH uxorem venditans pro sua sorore turpiter imposuit. LOREN ab incestu cum filiabus, JACOB a concubitu cum sororibus Rachele et Lia et harum famulis, DAVID ab homicidio et adulterio, SALOMON a spurcissimo amore 300 uxorum et 700 concubinarum, OSEAS a conjugio cum fornicaria infames.

RESP. Quot verba, tot deliria et cavilli blasphemantium id quod ignorant. Genus scripturæ in Libris divinis metiri ad leges styli humani (qui tamen ipse in profanis etiam scriptoribus sui raro similis aut constans est) insipientia est; cum hic in verborum et sententiarum delectu concinnaque ad delectandum dispositione consistat, ille autem in perpetuo veritatis et sanctitatis tenore quiescat. CHRISTUS pro nobis factus est maledictum, ut nos a maledicto per infame crucis supplicium redimeret: quid in hoc contradictionis? In Lege scriptum erat, ut frater defuncti fratris suscitet semen: sed Legem Christus abrogavit, et Deus, qui per Mosen sic locutus, per Isaiam dixit et promisit Eunuchis, qui custodierint Sabbathum et tenuerint fœdus Domini, locum in domo et muris suis, nomen melius a filiis et filiabus, nomen sempiternum, quod non peribit.

ABRAHAM et JACOB polygami erant, sed ex concessione divina; cum nullibi in Patriarchis eam aut reprehenderit aut castigaverit Deus; quamvis adversus vitia carnis alias rigidissimus vindex. Idem est de OSEA, qui Deo jubente duxit fornicariam. Saram dixit sororem ABRAHAM, cum esset uxor; tamen mentitus non est, cum reticendo veri aliquid, falsum non dixerit. LOTH incestum, DAVIDIS lapsum et probra SALOMONIS recensent, at minime probant divinæ Litteræ: ecquid ex his in sacros Libros redundet indignum Deo illorum auctore? Potius in cavillatores dimanant opprobria inscitiae, proterviae, impietatis ac rebellionis.

Obj. II. Job et ejus librum ignorant Hebræi: ECCLESIASTES a Salomone mulieroso conscriptus, Epicuro magis, quam Deo dignus est liber: CANTICUM CANTICORUM, in quo nuspia vel Dei nomen deprehendas, carmen est amatorium a Salomone adornatum pro filia Pharaonis: SUSANNÆ historiam ceu fabulam rejicit cum Julio Africano etiam S. Hieronymus; Deum ergo auctorem habere nequeunt.

RESP. Necdumne finis, criminandi libros sacerrimos, et qui suos duntaxat criminatores summi criminis arguunt? Et JOBUM et ejus librum extitisse, soli negant Thalmudici et cum his Theistæ: omnes enim saniores Hebrei, omnes antiqui Patres, LXX Interpretes, Jacobus Apostolus atque Ezechiel de utroque testantur. Refert hinc inde ECCLESIASTES dicta impiorum, non ut probet, sed ut damnet atque absterreat: subdit namque saluberrima de officiis et fine hominis, de morte et vita futura, de memoria Creatoris et metu supremi Judicis. Haec quippe Theistis non placent, sed magis illa impiorum sensa; en causam criminationis adversus librum Ecclesiaste, simul et Epicureismum in Theismo redivivum! Epithalamium Christi et Ecclesiae in CANTICIS CANTICORUM quam misere et contra unanimem Patrum ac interpretum sententiam Theistæ detorquent ad vesanos amores, quis non intelligit, ubi complura inibi legit, quæ nec Salomonii nec filie Pharaonis convenient? Numquid enim Salomon rex simul erat et pastor, sponsæ suæ frater, atque seipsum de prædicans ceu candidum et rubicundum, florem campi et lilyum convallium? Numquid uxor ejus, filia Pharaonis, caput habuit instar Carmeli, nam sicut turrim Libani, oculos instar piscinae, dentes sicut greges ovium? Dei nomen requiris in illo Salomonis Cantico? non nomen, sed verbum Dei librum efficit divinum.

DANIELEM jamdum in fronte Prologi prophetam confessus est S. Hieronymus; vel ergo Hebraeorum, non suam refert sententiam de historia SUSANNÆ; vel nomen fabulæ accepit in sensu latiore, pro historia lectu et auditu jucunda. Julium vero Africanum a Judæis deceptum meliora edocuit Origenes, quocum utinam aliquando sapient et resipiscant Theistæ jam toties optima edocti!

Vide Ezech. XIV. 14. Epist. S. Jacobi v. 11. Eccles. XI. et XII.

Obj. III. Vetus Testamentum ferme ubi vis iram Numinis, vindictam, zelotypiam, acceptiōnem personarum et Dei in homines odium spirat: Deum ceu belli et mortis Deum adumbrat, non nisi tormenta et supplicia etiam insontum anhelantem.

Ita fere ROUSSEAU, Emile, tom. II, pag. 104,

Addunt cum Spinoza alii ab impietate et incredulitate celebres sexcenta alia in Libris V. T. ænigmatica, fabulosa, falsa, amatoria, antilogica, ac prope impia et blasphemæ. Libri ergo divini esse non possunt.

RESP. Cuinam credibile sit, virum, qui sacrum Codicem vel inspexerit, qui unicum adeo psalmum aut partem minimam historiæ de populo Dei electo perlustraverit, et (quod rei caput est) qui bonam fidem multoties pollicitus sit, tam imperite, tam maligne ac perfide Deo et divino Codici imponere aut velle aut posse? Esto, quod Deus populo dura cervicis extrema identidem minitetur, in tertiam adeo et quartam generationem: numquid etiam diligentibus se benedicit in millesimam usque generationem, ac semetipsum ceu mercedem magnam nimis liberalissime adpropmittit?

Spinozae calumnias et blasphemias vix dignas censeo operosa confutatione; tum quod sexcenti sint ac fuerint sacrarum Scripturarum eximie periti, qui difficultates ejusmodi scite omnes enodaverint, planeque dissipaverint fallaces conjecturas; tum quod patriæ nostræ (pro cuius avita Religione decerto) sapientissime provisum sit de Magisterio sacrarum Litterarum, quod solide, copiose ac eruditè retundat ausus omnes impiorum atque incredulorum adversus divina oracula utriusque Testamenti. Stupenda plane cæcitas est ac obstinatio impiorum, quod nolint videre, quod omnis retro antiquitas vedit, demirata et venerata est in sacris Scripturis; videlicet veritatem, ut nemo unquam etiam acutissimus easdem convincere falsitatis potuerit; sanctitatem in saluberrimis præceptis et consiliis; profunditatem in altissimis Mysteriis; concordem rerum varietatem (sive spectato omnium Scripturarum fine, qui est Christus; sive attenta admirabili Scriptorum consensione) et præsagam futurorum divinitatem, quam certissimi æque ac clarissimi eventus humano generi demonstrarunt.

Exceptiones aut potius cavillationes incredulorum contra Veteris Testamenti libros et auctores solide discussas ac feliciter repressas exhibet P. HERM. GOLDHAGEN S. J. Introductio in S. Scripturam in I. et II. parte, Moguntiae 1763-66.

§ III. COROLLARIA.

Quod olim contra Manichæos a magno illo Hipponensi Præsule dictum; id ipsum stringit ævi nostri incredulos, atque informat Christianos: « Discipentes et laniantes maxime Vetus Testamentum, ut commoveant imperitos, qui profecto nesciunt, quatenus sint accipienda illa, et quemadmodum hausta utiliter in venas quasi vagientium adhuc animarum medullasque descendant. Testor, Honorate, conscientiam meam et puris animis inhabitantem Deum, nihil me existimare prudentius, castius, religiosius, quam sunt illæ Scripturae omnes, quas Testamenti Veteris nomine Catholica Ecclesia retinet. Miraris, novi, non enim dissimulare possum, longe aliter nobis fuisse persuasum... quicquid est, mihi crede, in Scripturis illis, altum et divinum est. Inest omnino veritas, et reficiendis instaurandisque animis accommodatissima disciplina; et plane ita modificata, ut nemo inde haurire non possit, quod sibi satis est, si modo ad hauriendum devote ac pie, ut vera Religio poscit, accedat».

Ita a Manichæismo ad meliora traductus S. AUGUSTINUS suo quondam insinuæ socio confessus est Libro de Utilitate credendi c. 2.